

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Петренко Олени Миколаївни

«Стратегії невічливості у дискурсі драм В. Шекспіра: когнітивно-прагматичний аспект», Харків, 2018,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Наукова оригінальність дисертаційного дослідження О. М. Петренко визначається самою його темою, адже для аналізу були обрані не стратегії ввічливості як засадничі для нормативного перебігу мовленнєвого спілкування, а стратегії невічливості, якими також послуговуються у комунікативній інтеракції і які також певним чином урегульовують процес мовленнєвого спілкування. Застосований автором дослідження когнітивно-прагматичний підхід до аналізу дискурсивних стратегій невічливості, із залученням теорії інтерсуб'єктивності, а також ідей історичної прагматики та історичної концептології, надав можливість виявити як концептуальні, так і прагмафункціональні властивості комунікативної невічливості англійського дискурсу різножанрових драм В. Шекспіра.

Тож **актуальність дослідження** визначається застосуванням новітнього когнітивно-прагматичного підходу сучасної лінгвістики до виявлення комунікативної невічливості, а також необхідністю встановлення природи ознакового поведінкового концепту-регулятиву НЕВВІЧЛИВІСТЬ, котрий є концептуальною основою дискурсивних стратегій невічливості, утілених у дискурсі драм В. Шекспіра конкретними мовними одиницями.

Об'єктом дослідження є стратегії англійської невічливої комунікативної поведінки в дискурсі драми, а **предметом дослідження** постають когнітивно-прагматичні характеристики стратегій і тактик невічливості та їхня жанрова специфіка в комедіях і трагедіях В. Шекспіра.

Мета роботи полягає у визначенні когнітивно-комунікативних характеристик невічливої комунікативної поведінки, яка концептуалізована в

ознаковому поведінковому концепті-регулятиві НЕВВІЧЛИВІСТЬ і актуалізована в стратегіях і тактиках англійського дискурсу різножанрових драм В. Шекспіра.

Встановлення структури концепту НЕВВІЧЛИВІСТЬ, потрактованого як лінгвокультурний ознаковий поведінковий регулятив, що акумулює етнокультурну та лінгвопрагматичну специфіку ранньоновоанглійського періоду, уможливило з'ясувати зумовлений цією структурою репертуар стратегій і тактик невірливої комунікативної поведінки та проаналізувати їх змінюваність за соціокультурними і лінгвопрагматичними параметрами та жанровими характеристиками творів В. Шекспіра.

Теоретична значущість дослідження та *практична цінність* його результатів забезпечені обраною методологією сучасної когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми – це, зокрема, набутки когнітивної прагматики і дискурсології, лінгвокогнітивістики, історичної когнітивістики, теорії інтерсуб'єктивності, теорії (не)вірливості, шекспірології та жанрології. Розкриття когнітивного підґрунтя дискурсивних стратегій невірливої комунікативної поведінки та з'ясування структури поведінкового ознакового концепту НЕВВІЧЛИВІСТЬ поглиблює типологію концептів і засобів їх дискурсивної актуалізації, що є внеском у когнітивну прагмалінгвістику, лінгвоконцептологію та дискурсологію, а виявлення жанрового варіювання стратегій невірливості розвиває положення прагматилістики та теорію вірливості/невірливості. Здійснене дисертаційне дослідження також стимулює історичний вектор когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики.

Достовірність результатів дослідження забезпечується як репрезентативністю корпусу фактичного матеріалу (семантичні дані 94 лексем-номінаторів невірливості у XVI–XVII ст. та їхніх синонімів, отримані із 34 словників і тезаурусів англійської мови для встановлення концептуальних ознак НЕВВІЧЛИВОСТІ та 2798 висловлень-маніфестантів невірливої комунікативної поведінки, отримані шляхом суцільної вибірки з 13 комедій, 11 трагедій і 4 трагікомедій В. Шекспіра), так і несуперечливою теоретичною схемою аналізу цього фактичного матеріалу.

Наукова новизна здійсненого когнітивно-прагматичного дослідження невічливої комунікативної поведінки, зафіксованої в англійському драматургічному дискурсі В. Шекспіра, забезпечена таким його результатом: уперше з'ясовані концептуальні підвалини дискурсивних стратегій невічливості; концепт НЕВВІЧЛИВІСТЬ кваліфіковано як лінгвокультурний ознаковий поведінковий концепт-регулятив, протиставний концепту ВВІЧЛИВІСТЬ в етичній антиномії ВВІЧЛИВІСТЬ/НЕВВІЧЛИВІСТЬ; упорядкований семантичний простір номінацій та змодельована фреймова структура НЕВВІЧЛИВОСТІ; за структурою концепту, встановлений набір стратегій і тактик невічливості та визначені параметри їх реалізації у дискурсі драм В. Шекспіра; виявлені тенденції жанрового варіювання стратегій і тактик невічливості в комедіях і трагедіях В. Шекспіра. Наукова новизна дослідження повністю відображена у положеннях, що виносяться на захист.

Рецензована дисертація відповідає комплексним **науковим темам** «Проблеми іноземної філології, перекладознавства і методики у когнітивно-дискурсивній парадигмі», «Еколінгвістичний підхід до аналізу іноземних мов та процесу їх навчання в українських вишах», які опрацьовуються на факультеті іноземних мов ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Структура роботи логічна й обґрунтована. Композиція трьох розділів, підрозділів і пунктів дисертації відповідає послідовності вирішуваних у ній завдань і повністю їх розкриває. У першому розділі дисертації надані узагальнені підходи до вивчення невічливої комунікативної поведінки; схарактеризовані принципи когнітивно-дискурсивного аналізу НЕВВІЧЛИВОСТІ, актуалізованої у дискурсі драм В. Шекспіра; пояснена специфіка драматургічного дискурсу та провідні параметри стратегій комунікативної невічливості. У другому розділі роботи описується матеріал дослідження та алгоритм й одиниці його аналізу. У третьому розділі дисертації структуровано номінативний простір і змодельовано поведінковий концепт НЕВВІЧЛИВІСТЬ; визначено таксономію стратегій, тактик і прийомів його актуалізації в драмах В. Шекспіра, а також їх мовні індикатори, тригери та інтенсифікатори; виявлено їх жанрову специфіку. Висновки до кожного розділу,

а також загальні висновки коректно й обґрунтовано узагальнюють отримані результати, кількісні дані яких докладно подано в Додатках.

Разом з тим, рецензована дисертаційна робота не уникла певних неточностей і дискусивних моментів, які стосуються як її змісту, так і її форми:

1. Стосовно змісту дисертації:

Не досить чітким видається пояснення поняття «обличчя». Так на с. 29 зазначено, що за Е. Гоффманом, обличчям є самооцінка особи, її прагнення (тобто обличчя – це те, що людина вже має), а на с. 53 указано, що обличчям є позитивно-соціальна цінність, яку людина приписує собі, набуваючи у комунікації (тобто обличчя – це те, що людина набуває, отримує). Бажано було б почути більш чітке визначення обличчя, зокрема, запропоноване П. Браун і С. Левінсоном, адже саме в такому значенні поняття обличчя і вживається у дисертації.

З огляду на те, що на с. 51 поняття слухача (як третьої сторони, що знаходиться у межах чутності висловлення, промовленого мовцем) розмежовано з поняттям адресата (як співрозмовника, якому мовець адресує своє висловлення), у подальшому тексті дисертації слід було чіткіше використовувати відповідні терміни на позначення співрозмовника.

Бажано було б уточнити другий компонент наданої у дисертації аксіологічної шкали, яка на с. 5 подана як ВВІЧЛИВІСТЬ – ДОПУСТИМА ВВІЧЛИВІСТЬ – НЕВВІЧЛИВІСТЬ, а на с. 23 подана як ВВІЧЛИВІСТЬ – ПРИЙНЯТНІСТЬ – НЕВВІЧЛИВІСТЬ.

На с. 184 зазначено, що у трагедійному дискурсі В. Шекспіра набір ситуацій використання і частотності вживання стратегії недопустимого втручання є суттєво більшим, ніж у комедійному дискурсі. Мабуть саме тому перелік ситуацій застосування цієї стратегії стосується лише трагедій В. Шекспіра. Хотілося б дізнатися, якими є ситуації застосування цієї стратегії у комедіях В. Шекспіра.

На с. 52 після слова «наприклад» сам приклад не наводиться.

2. Стосовно форми дисертації:

Трапляються погрішності у форматуванні: у трьох розділах дисертації параграфи, марковані трьома цифрами, виокремлені у заголовок, хоча їх слід позначати лише відступом і жирним шрифтом.

У тексті дисертації курсив слід застосовувати не лише до ілюстративних прикладів англійською мовою, а й до всіх слів і словосполучень, поданих англійською мовою (сс. 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 40, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 59, 60 та ін.).

За наявності переліку, посилання на його автора має бути препозитивним, оскільки посилання у кінці переліку стосується лише останнього пункту (сс. 47, 51, 60, 63, 66, 75, 89).

У тексті дисертації зустрічаються русизми («направлених» замість «спрямованих» (сс. 31, 47, 65), «у ході дискурсивної взаємодії», замість «упродовж дискурсивної взаємодії» (с. 56), «розрізняє» замість «розмежовує» (с. 62), «у якості прикладу» замість «як приклад» або «для прикладу», (с. 132, 176, 188) та деякі ін.

Текст роботи має окремі друкарські вади (сс. 40, 55, 64, 67, 76, 82, 133, 141, 189), повтори (с. 6), стильові та пунктуаційні погрішності (сс. 21, 35, 36, 61, 70, 79, 81, 82, 85, 102, 182).

Наведені побажання й зауваження не знижують загальної позитивної оцінки результатів проведеного дослідження, яке є закінченим, самостійним і таким, що вирішує наукову проблему когнітивно-прагматичного аспекту аналізу стратегії НЕВВІЧЛИВОСТІ у дискурсі драм В. Шекспіра.

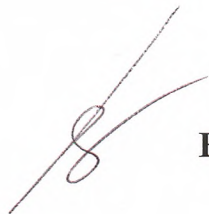
У результаті вирішення конкретних завдань уточнені принципи когнітивно-прагматичного дослідження невічливої комунікативної поведінки в дискурсі драми, схарактеризована НЕВВІЧЛИВІСТЬ як протичлен в антиномії ВВІЧЛИВІСТЬ / НЕВВІЧЛИВІСТЬ, виокремлені лексичні засоби номінації концепту НЕВВІЧЛИВІСТЬ і упорядкований його семантичний простір, змодельована структура концепту НЕВВІЧЛИВІСТЬ у концептуальному просторі Великої Британії XVI – XVII століть та встановлені когнітивні зв'язки його слотів і їхніх уточнень, виопрацювані соціокультурні та лінгвопрагматичні параметри дискурсивних стратегій і тактик невічливості, установлена

таксономія стратегій і тактик невічливої комунікативної поведінки та з'ясовані особливості їхньої реалізації у драмах В. Шекспіра, а також виявлене жанрове варіювання дискурсивних стратегій і тактик невічливої комунікативної поведінки у трагедіях і комедіях В. Шекспіра. Поставлена мета дослідження успішно досягнута. Автореферат і публікації повною мірою відбивають зміст дисертації, яка оформлена згідно з чинними вимогами ВАК України до кандидатських дисертацій з філології.

Таким чином, детальне знайомство з текстом представленої до захисту праці, авторефератом і фаховими публікаціями дає всі підстави вважати, що дисертаційне дослідження «Стратегії невічливості у дискурсі драм В. Шекспіра: когнітивно-прагматичний аспект» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 зі змінами згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015, а її автор – Петренко Олена Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

07.12.2018

В. Ф. Велівченко

Підпис засвідчую:
проректор з наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності,
доктор історичних наук, професор

С. В. Корновенко

*Відрук одержано 12.12.2018р.
Вчений секретар спецради Мр. Т.Т. Морозова*